

Заява Асоціації правників України щодо порушення правоохоронними органами професійних прав і гарантій адвокатів та права на захист

Протягом останніх місяців ми фіксуємо збільшення випадків втручання правоохоронних органів у професійну діяльність адвокатів. Під виглядом розслідування кримінальних правопорушень слідчі перешкоджають наданню правової допомоги, нівелюють право на захист та втручаються в адвокатську таємницю.

Лише за два останні місяці зафіксовані такі порушення:

- двічі повідомили про підозру адвокатам внаслідок надання правової допомоги клієнту;
- проводили прослуховування в офісі адвокатського об'єднання з втручанням в адвокатську таємницю;
- затримали адвоката у тій же справі, в якій він був захисником;
- проводили обшуки в адвоката без ухвали слідчого судді, без дотримання вимог законодавства та без завчасного залучення представника Ради адвокатів;
- під час обшуку вилучили носії інформації з адвокатською таємницею.

Правоохоронні органи також дедалі частіше застосовують інформаційний тиск на адвокатів у рамках кримінальних проваджень. Ми підтримуємо важливість висвітлення боротьби зі злочинністю та корупцією, проте закликаємо уникати публікацій, які підривають право на захист і презумпцію невинуватості. Популістські матеріали в медіа, пресрелізах правоохоронних органів та соціальних мережах дискредитують сторону захисту, ототожнюючи адвокатів із клієнтами.

Підтримуючи боротьбу зі злочинністю та корупцією, ми занепокоєні значними ризиками для права на захист і справедливого правосуддя. Це змушує нас робити цю публічну заяву щодо недопущення втручання в адвокатську діяльність.

1. Щодо встановлених професійних гарантій та прав адвокатів.

Конституцією України, статтю 131², встановлено, що професійну правничу допомогу в суді надає адвокатура, яка діє як єдиний професійний інститут захисту прав людини у державі.

Право на належну правову допомогу є невід'ємною частиною права на справедливий суд, яке передбачено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Відповідно до статті 16 Основних положень про роль адвокатів (прийняті VIII Конгресом ООН у 1990 році), уряди країн мають забезпечити адвокатам можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякування, перешкод й недоречного втручання.

Рада Європи у березні 2025 р. ухвалила Конвенцію про захист професії адвоката, яку Україна як країна член Ради Європи повинна дотримуватись. Зокрема, Конвенція фіксує потенційні ризики втручання в адвокатську діяльність та засуджує будь-яку дискримінацію, погрози та переслідування адвокатів за надання ними правової допомоги.

Гарантії професійної діяльності також передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Кримінальним процесуальним кодексом України.

Зокрема, передбачено наступне: (1) заборона ототожнення адвоката з клієнтом; (2) заборона вилучати носії, які містять адвокатську таємницю; (3) додатковий контроль з боку прокурора відповідного рівня під час здійснення слідчих дій стосовно адвоката; (4) обов'язок правоохоронців завчасно залучати представника Ради адвокатів для контролю за проведенням обшуку в адвоката тощо. Крім цього, ст. 480 КПК відносить адвоката до переліку осіб, щодо яких правоохоронні органи повинні здійснювати розслідування за особливим порядком кримінального провадження.

2. Щодо важливості дотримання професійних прав та гарантій адвокатів.

Звертаємо увагу, що професійні права та гарантії адвоката не є імунітетом, який можна використати для прикриття протиправної діяльності чи в особистих цілях.

Єдина мета існування цих прав та гарантій – це забезпечення адвокатам можливості надавати своїм клієнтам правову допомогу, дотримання прав людини як елементу правосуддя та стримання проявів узурпації влади. Тільки внаслідок належного дотримання цих прав та гарантій з боку держави, кожна особа зможе повноцінно реалізувати своє невід'ємне право на правову допомогу. Крім цього, це забезпечить дотримання основоположного принципу здійснення правосуддя – принципу змагальності, завдяки якому правосуддя можна вважати по-справжньому справедливим.

Сам факт, що норми щодо інституту адвокатури передбачені у розділі «Правосуддя» Конституції, свідчить про невід'ємність та критичність адвокатури як елементу справедливого суду.

3. Щодо наслідків втручання в адвокатську діяльність.

Варто зазначити, що Україна є кандидатом в члени Європейського Союзу (далі — ЄС). У зв'язку з цим Європейська комісія щороку здійснює моніторинг прогресу нашої країни. Під час моніторингу аналізується прогрес України в частині забезпечення верховенства права, створення справедливого судового розгляду та дотримання незалежності адвокатури. За результатом цього складається Звіт щодо проведених реформ та трансформацій на шляху до членства в ЄС по всіх переговорних напрямках.

Порушення правоохоронними органами професійних прав та гарантій адвокатів призведе до невиконання Україною плану щодо вступу до Європейського Союзу, порушення міжнародних зобов'язань та відповідно перешкодить переговорному процесу України щодо вступу до Європейського Союзу.

Враховуючи ознаки системного порушення професійних прав і гарантій адвокатів, фактичне нівелювання права на правову допомогу та права на захист, Асоціація правників України стверджує, що така ситуація загрозлива для здійснення правосуддя, та звертається з цією заявою.

- (1) Закликаємо керівників правоохоронних органів НАБУ, ДБР, СБУ, БЕБ, Національної поліції припинити втручання в адвокатську діяльність, суворо виконувати норми Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів та законодавства України в частині дотримання професійних прав та гарантій адвокатів.**
- (2) Просимо медіа з повагою ставитись до презумпції невинуватості, права особи на захист, не допускати асоціації адвоката з клієнтом та дотримуватись високих стандартів журналістської діяльності. При цьому ми розуміємо важливість повідомлення суспільства про ймовірні протиправні дії осіб, проте таке інформування повинно відбуватись згідно з вимогами законодавства.**
- (3) Звертаємось до Офісу Генерального прокурора з вимогою здійснювати належний процесуальний контроль за діяльністю органів досудового розслідування в частині дотримання права особи на захист, забезпечити належне виконання адвокатських гарантій.**